

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ KONUSUNDA İSRAİLE YAPILAN ÇALIŞMA GEZİSİ DEĞERLENDİRME RAPORU

RAPORU HAZIRLAYAN: Dr. İclal ŞAN, T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı

İNCELEME GEZİSİ TARİHİ: 3-7 Şubat 2008

DÜZENLEYEN KURUM: İstanbul İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği (İED)

ORGANİZASYONA DESTEK VEREN KURUMLAR: İsrail Dış İşleri Bakanlığı, The American Jewish Joint Distribution Committee, The Institute For The Advancement Of Deaf Persons In Israel

TÜRKİYE DELEGASYONU: Viki ÖZROMANO (İED Başkanı), Mürsel ÇOLAK (İED Başkan Yardımcısı ve İlgi İşitme Engelli Çocuklar Rehabilitasyon Merkezi Müdürü), Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU (Marmara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Başkanı), Doç. Dr. Tevhide KARGIN (Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Başkanı), Dr. Şebnem SEVİNÇ (Hacettepe Üniversitesi Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Bilim Dalı), Dr. İclal ŞAN (T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı)

İNCELEME YAPILAN KURUM VE KURULUŞLAR:

Tel Aviv Üniversitesi (Özel Eğitim, İşitme Engellilerin Eğitimi Programı ve İlgili bölüm Temsilcileri)

Tel Aviv-SHEMA

Tel Aviv-MİCHA

Tel Aviv- Institute For The Advancement Of Deaf Persons In Israel

Tel Aviv- Beth David Institute, The Center For Deaf- Blind Persons

Tel Aviv-Bavli School

Tel Aviv-Integrated Kindergarten

Tel Aviv- İsrail Eğitim Bakanlığı

Tel Aviv-Cafe Cappish (Deaf-Blind Community Restaurant)

Tel Aviv-“Na Lagaat Show”(Please Touch)

Hayfa-Integrated Kindergarten

Hayfa- MICHA

Hayfa-Bnei Zion Hospital (ENT Department)

Hayfa- Haifa University (Özel Eğitim Bölümü)

Hayfa-SHEMA

Kudüs-JDC

İNCELEME YAPILAN KURUM VE KURULUŞLAR İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

İsrail'in 7 milyon nüfusunun 5200'ünü işitme engelli çocuklar oluşturmaktadır. Bu grupta işitme kaybı nedeni olarak %40 genetik, %9 doğum travması ve %7 prematüre doğum olduğu tespit edilmiştir. İşitme engelli çocukların %25'i çok ileri derecede işitme kaybı, %75'i daha iyi işitmeye sahip. 3-21 yaş işitme kaybı çocukların %80'i entegre eğitim kurumlarında, %15'i özel sınıflarda, %5'i özel okullarda eğitim almaktadır.

Bebekler 7 aylık olduğunda işitme duyusu yönünden değerlendirmesi yapılmakta, işitme kaybı şüphesi olan bebeklerin ileri odyolojik değerlendirmeleri yapıldıktan sonra cihazlandırma ve rehabilitasyon süreci başlatılmaktadır.

İsrail'de işitme kaybı çocukların sosyal güvenceleri kapsamında 3 yılda bir işitme cihazı alma hakkı bulunmaktadır. Bu süreçte işitme cihazı arızası vb. nedenlerle cihaz ihtiyacı işitme cihazı bankalarından sağlanmaktadır. İsrail devleti tarafından özürli çocuğa sahip ailelere her ay 500 \$ ödeme yapılmaktadır.

Hayfa'da bulunan Bnei Zion Hospital bünyesinde 1998 yılından beri Koklear İmplant ameliyatları yapılmaktadır. Ameliyat ekibi KBB hekimi, odyolog ve eğitim odyoloğundan oluşmuştur. Bu hastanede bir yılda 50-70 Kİ ameliyatı yapılmakta olup, bu hastalar 1 yıl süre ile terapi ve takibe alınmaktadır. Bu ekip, sonraki dönemlerde de hastaların rehabilitasyon sürecinde rehberlik ve danışmanlık vermeye devam etmektedir.

Tanı ve cihazlandırma sonrası yaş gruplarına göre çocukların ve ailelerinin MICHA ve SHEMA olarak isimlendirilen merkezlerde rehabilitasyon desteği alması sağlanmaktadır.

MICHA, okul öncesi dönem çocuklara ve ailelerine destek vermek üzere kurulmuş merkezlerdir. Bu merkezlerde, 20 aya kadar olan çocuklar aileleri ile birlikte haftada 2 kez , 2-5 yaş arası çocuklar ise küçük gruplarda (4-5 çocuk) ve aileleri ile birlikte bireysel seanslara haftada 2 kez katılmaktalar. MICHA'daki destek eğitim seansları dışında ise okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklar entegre eğitime katılmaktalar.

MICHA sisteminde merkez bünyesinde; bireysel ve grup eğitim odaları, sesli araçlarla donatılmış eğitim odası, müzik eğitimi odası, odyolojik değerlendirme ve cihaz bankası, gözlem odaları, sosyal hizmet uzmanı odası (aile destek hizmeti için) kütüphane, çeşitli aktiviteler için toplantı salonu, iş-uğraşı terapisi odası, aile bekleme salonu, ofisler, mutfak vb. bölümler bulunmaktadır. Merkezde; öğretmen (deaf teacher), odyolog, konuşma lisan terapisti, iş-uğraşı terapisti, sosyal hizmet uzmanı, eğitim danışmanı, sanat terapisti, müzik terapisti görev yapmaktadır. Çocuklar merkezde görev yapan ilgili meslek elemanları tarafından değerlendirilmekte ve ihtiyaçları doğrultusunda yıllık olarak destekleyici programlar hazırlanmaktadır. Bu merkezlerde çalışan meslek personeli tarafından aileleri

bilgilendirme ve desteklemeye yönelik bir set halinde program ve dokümanlar hazırlanmıştır. Merkezde çocukların eğitim aldıkları tüm odalar sesi geçirmeyen yalıtım malzemeleri ile kaplanmış ve çocukların eğitiminde kullanılacak her türlü malzeme ve materyal ile donatılmıştır. Bu merkezlerin işletiminde devlet desteği yanında gönüllü destekçiler de katkı sağlamaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında işitme engelli çocukların işiten akranlarıyla entegrasyonu sağlanmaktadır. İşitme engelli çocuklar, ses geçirmeyen yalıtım malzemesi ile kaplanmış ve gerekli malzeme ve materyaller ile donatılmış sınıflarda eğitim almaktadır. Belirli aktivitelerde (hikaye saati vb.) işiten akranlarıyla entegrasyonları sağlanmaktadır. İşitme engelli çocukların MICHA sisteminde ve okul öncesi entegrasyon eğitimlerinde hem işitsel-sözel hem de işaret lisanı (Total İletişim Yöntemi) birlikte kullanılmaktadır. İşitme engelli çocukların işiten akranları ile entegrasyon aktivitelerinde, işitme engelli çocukların öğretmenini işiten çocukların öğretmeninin yanında oturarak işaret diline çevirileri yapmaktadır.

SCHEMA modeli ise, işitme engelli okul çağı çocuklarına ihtiyaçları doğrultusunda destek sağlamak üzere kurulmuştur. Bu merkezlerde daha çok işitme engelli çocukların sosyalleşmesini sağlayan grup aktiviteleri yapılmaktadır. Çocukların bireysel ihtiyaçların göre bireysel eğitimler de verilmektedir. Merkez bünyesinde; bireysel ve grup eğitim odaları, müzik eğitimi odası, bilgisayar eğitimi odası, hayvan terapisi odası, kütüphane, çeşitli aktiviteler için toplantı salonu, iş-uğraşı terapisi odası, psikolojik destek odası, eğitsel danışmanlık odası, bilgisayar eğitimi odası, kütüphane, ofisler, mutfak vb. bölümler bulunmaktadır. Merkezde; öğretmen (deaf teacher), konuşma lisan terapisti, odyolog, iş-uğraşı terapisti, sosyal hizmet uzmanı, eğitim danışmanı, sanat terapisti, müzik terapisti, kütüphaneci, hayvan terapisti ve bilgisayar öğretmeni görev yapmaktadır. Merkezde işitme engelli okul çağı çocuklarının eğitimi ve ihtiyaçlarına yönelik olarak bir yıllık program hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Çocukların değerlendirildikten sonra bireysel ihtiyaçlarına yönelik bireysel destek programları da hazırlanmaktadır. Ailelere yönelik destek programları bu sistemde de uygulanmaktadır. Bu modelde de total iletişim yöntemini kullanmaktadırlar. Merkezde ses yalıtımı yapılmış odalarda aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Çocuklar haftada 1 gün okul eğitiminden sonra bu merkeze gelmekte ve buradaki aktivite ve programlardan yararlandırılmaktalar.

İşitme engelli çocuklar akademik eğitimlerini işiten akranları ile aynı okulda almaktalar. Sistem gereği, işitme engelliler için özel yalıtımlı ve donanımlı sınıflarda eğitimlerini sürdüren çocuklar matematik gibi bazı derslerde işiten akranlarıyla aynı sınıfta bu

dersleri almaktalar. İşitme engellilerin sınıf öğretmeni, entegrasyon eğitiminde işiten çocukların yanında işaret dili ile o dersin çevirisini yapmaktadır. İşitme engelliler sınıfında FM sistem cihaz ile eğitim verilmektedir.

İsrail’de İşitme Engellilerin İlerlemesi İçin Enstitü (Institute For The Advancement Of Deaf Persons In Israel), İşitme engelli üniversite öğrencileri ve yetişkinlere yönelik çalışma yapmaktadır. İşitme engellilerin sosyal yaşama entegrasyonunu sağlayıcı aktiviteler düzenlenmektedir. İşaret dili kurs programları da bu merkezde verilmektedir. İşitme engellilerin mesleki becerilerini destekleyici ve istihdamına yönelik destekler de sağlanmaktadır.

İşitme ve Görme Engelliler Merkezi (Beth David Institute, The Center For Deaf-Blind Persons), hem görme hem de işitme engelli bireylere hizmet vermekte olan bir merkezdir. Burada, işitme ve görme engelli bireyler eğitimler eşliğinde teknolojik araçlar yardımıyla bireysel bilgi ve beceri kazanma eğitimleri almaktadırlar. Ayrıca, bu bireyler kendileri gibi özürlü bireylerle sosyalleşme olanağı bulmaktadırlar. Görme ve işitme engelli bireyler işaret dili ile iletişimlerini sağlamaktadırlar. Bu bireylere yönelik sosyal aktiviteler ve destekler de verilmektedir.

Tel Aviv Üniversitesi eğitim okulu bünyesinde özel eğitim ve işitme engelliler programı yürütülmektedir. Eğitimde İnsan Gelişimi Bölümü’nde ise okul rehberliği programında 0-8 yaş çocuklarına okul rehberliği yapacak meslek elemanları yetiştirilmekte. Lisans eğitimi 3 yıl, öğretmenlik sertifikası için de 1 yıl eğitim görme zorunluluğu var. Lisans eğitimi için yazılı sınav yapılıyor, bu bölümlere puanları tutan öğrencilere psikometrik testler uygulanarak bu bölümler için uygun olup olmadıkları değerlendiriliyor. Lisansüstü eğitim için mülakat yapılıyor.

Hayfa Üniversitesi’nde ise, Eğitim Fakültesine bağlı özel eğitim bölümünde lisans, lisansüstü eğitimi ve doktora programları var. Lisansüstü eğitimde Duyusal Bozukluklar, Gelişim ve Davranış Bozuklukları ve İletişim Bozuklukları (Otizm) olmak üzere üç ayrı dalda çalışma yapılmakta.

Hayfa’da bulunan **Bnei Zion Hastanesi’nde** Koklear İmplant ameliyatları 1998 yılından beri KBB hekimi, Klinik Odyolog ve Eğitim Odyoloğu’ndan oluşan bir ekip tarafından yapılmakta, hastaları 1 yıl süre ile bu ekip takip etmekte ve terapilerini vermekte. Bu hastanede yılda 50-70 arasında koklear implant ameliyatı yapılmakta.

İsrail Eğitim Bakanlığı, 10 yıl süren proje dahilinde, işitme engelli çocukların eğitimi konusunda ilgili meslek elemanlarından oluşan bir ekiple çalışarak ve diğer ülkelerdeki sistemleri inceleyerek bir sistem oluşturmuşlar. Sistem, çocuklar yanında ailelere yönelik

rehabilitatif aktiviteleri de içermekte. Çocuklara yönelik program ve materyaller yanında, aileler için de materyal ve programlar geliştirilmiş.

İşitme engelli bireylerin istihdam edildiği **Cafe Kappish** bünyesinde bir gösteri salonu bulunmakta ve burada “**Na Lagaat Show**” (Lütfen Dokun) un gösterimi yapılmakta. Oyuncular işitme ve görme engelli bireylerden oluşmakta. İşiten ve gören yardımcıları desteğinde oynanan bu gösteride, bir pasta fırınında çalışan işitme ve görme engelli bireylerin yaşamı ve duyguları müzik eşliğinde danslı gösteriler ve diyaloglar ile anlatılmaya çalışılmış. Bu çalışma, her iki duyusunu da yitirmiş bireylerin yaşama bağlılıkları ve üretime nasıl katıldıklarını göstermesi açısından oldukça etkileyiciydi. Yine, Cafe’de çalışan bireylerin tümünün işitme engelli oluşu ve mekanın işiten toplumla entegre olabilecek şekilde düzenlenmesi engellilerin toplumla iç içe olduklarının bir göstergesiydi.

İNCELEME GEZİSİ SONUÇLARI

İncelemeler sonucunda, İsrail’de işitme engellilere yönelik verilen hizmetler ve uygulama modelinin, bu konuda teorik verilen bilgilerden bir farklılık göstermediği görülmüştür. Ülkemiz ve İsrail’deki uygulamalar karşılaştırıldığında;

- * Üniversitelerimizde sanat terapisti, müzik terapisti, iş uğraşı terapisti, hayvan terapisti yetiştiren bölümler olmadığı,
- * Ülkemizde işitme engellilerin eğitiminde total iletişim (hem işitsel-sözel hem de işaret ve dudaktan okuma gibi yöntemlerin birlikte kullanılması) yönteminin kullanılmadığı,
- * Ülkemizde işitme engelli okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağı çocuklarının işiten akranlarıyla entegrasyonunun bir sistem dahilinde yapılmadığı,
- * İşitme cihazı bankasının kurulmadığı,
- * İşitme kaybının erken tanınması, cihazlandırma ve eğitim konusunda devamlılığı sağlayacak yasal düzenlemeler olmasına karşılık, sistemsizlik nedeniyle istenilen standartlara henüz ulaşamadığımız sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Sonuç bölümünde belirtilen konularda çalışmalar yapmak ve ülkemiz modelini geliştirmek üzere, çalışma gezisine katılan ekibe Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü temsilcilerinin de dahil edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmalarını koordine etmek üzere, İşitme Engelliler ve Aileleri Derneğinin ekip üyeleri ile birlikte zaman geçirmeden proje çalışma planı ve programı çalışmalarına başlaması ilk adım olacaktır.